

SPORAZUMEVANJE NEKOČ IN DANES – OD VZORCEV POGOVOROV DO MLADOSTNIŠKIH SMS-OV

Prispevek obravnava dva časovno, vsebinsko in jezikovno različna zapisa govorne komunikacije, tj. besedilne vzorce za vsakdanje govorne položaje od popotnega pogovora v slovarju Alasie da Sommaripa (1607) do pogovorov v slovnica in berilu do srede 19. stoletja (Šmigoc (1812), Primic (1813), Dajko (1824), A. Murko (1843), Potočnik (1849)) ter kratka telefonska sporočila (SMS-i) najstnikov iz priloge mesečne revije *Frka*. Zgledi konverzacijskega diskurza s tipičnimi frazami, pozdravnimi, vljudnostnimi klišeji, s tujejezičnimi interferencami, vnašanjem ožjih narečnih jezikovnih prvin oz. navajanjem leksikalnih in skladenjskih dvojnic (zahodnoslovensko; kranjsko, štajersko) so kot didaktični dodatek namenjeni tujcem. SMS-e jezikovno opredeljuje različna izbira ali menjavanje koda, zlasti angleščine, različna stopnja knjižnosti, pogovornosti, narečnosti, pestrost slogovnih sredstev (od vulgarnih do pesniških), raba okrajšav, slengizmov, tipičnih zvez, nagovorov idr.

slovensko jezikoslovje, socialna zvrstnost, zgodovina jezika, konverzacija, diskurz, govornjeni jezik

This paper discusses two written records of oral communication differing in respect of time, content and language. They deal with the text patterns in everyday speech situations, from the traveller's conversation in Alasia da Sommaripa's dictionary (1607) to conversations in grammars and readers up until the mid-19th century (Šmigoc 1812, Primic 1813, Dajko 1824, Murko 1843, Potočnik 1849). They also include teenagers' short telephone messages (SMS messages) published in the supplement of the monthly magazine *Frka*. The examples of conversational discourse with typical phrases, cliché greetings and expressions of politeness, with interference from foreign languages, the introduction of narrow dialectal linguistic elements, or the citing of lexical and syntactical doublets (from Western Slovenia; Carniola and Styria) as a didactic appendix, are intended also for non-native speakers. SMS messages are linguistically defined by a different selection or switching between codes, especially English, a different degree of formality, colloquialisms, dialectisms, a variety of stylistic means (from vulgar to poetic), the use of abbreviations, slang, typical collocations, illocutions etc.

Slovene linguistics, language of different social groups, conversation, discourse, spoken language

0.1 Predmet obravnave so besedila tipičnih zgledov konverzacijskega diskurza v šestih jezikovnih priročnikih iz starejših obdobj knjižnega jezika od 17. do srede

19. stoletja in sodobna kratka sporočila po mobilnih telefonih, objavljena kot priloga mesečne revije *Frka*. Prva besedila so nastala v družbeno različnih okoliščinah, opredeljuje jih takratna knjižna norma, jezikovnosistemska neustaljenost, pa tudi pokrajinska različnost, dialoška besedilna vrsta ter različne vrste udeležencev v komunikaciji. Druga so vezana na starostno omejeno skupino mladostnikov in vsebujejo različne jezikovne kode in preklapljanja med njimi od knjižnega, pogovornega jezika, narečja, sociolekta, idiolekta do izbire drugih jezikov. V obeh primerih gre za spremembo prenosnika iz prvotno govorjenega diskurza v pisnega in za skupno funkcijsko, tj. praktičnosporazumevalno vrsto. Vzorci pogovorov so univerzalni, časovno in prostorsko simultano dvosmerni, recipročni, za javno ali zasebno rabo. SMS-i so zasebni, individualni, slengovski in enosmerni oz. nesimultano dvosmerni.

0.2 Izbira besedil je s perspektive zvrstnosti raziskovalno vabljiva zaradi medzvrstnega prehajanja, pa tudi kontradiktorna, saj primerja neprimerljivo, hkrati pa izhaja iz dvopolne podzvrstne delitve prenosniške zvrsti, tj. govorjene in pisne, ki ju združuje in omogoča kontrastivni prikaz različnih vrst jezika, ki so sicer med seboj v razmerju izključevalnosti (na isti podzvrstni ravni nezdružljive).¹ Izbrano gradivo je najboljši dokaz za večzvrstnostno rabo, saj ponuja zgled za preplet različnih snopov, še več, prehaja po spremembi prenosnika celo v nasprotni pol: za zapisane konverzacijske vzorce velja, da so iz primarno +govorjeno, –pisno, prešli po zapisu v +pisno, –govorjeno, za SMS-e pa tako kot za pisma velja le +pisno, –govorjeno, saj gre za enosmerna pisna sporočila s potencialno predvidljivostjo dialoga v obliki odgovora, objavljenega z mesečno distanco, čeprav sam medij (telefon) implicira ustno sporazumevanje. Soočena bosta torej zapis simulirane govorne komunikacije, za katerega je značilna tudi variantnost replik in jezikovnih prvin z upoštevanjem različnih možnosti vprašanj in odgovorov, ter publicirana zasebna pisna komunikacija, knjižna ali neknjižna, izhajajoča iz govora, slengovske govornice mladih, ki pa po gradivu sodeč v slovenskem prostoru in celo pri posamezniku ni enotna.²

0.3 Z izbiro dveh vrst zapisanih konverzacijskih diskurzov je primerjalno združena še bipolarnost časovnega snopa (časovno zaznamovano proti sočasno). Po drugi strani pa obe družji funkcijskozvrstna ujemanost s praktičnosporazumevalno vsebino različnih govorcev, ki so v prvem primeru (delno) določeni v vsakem

¹J. Toporišič (2000: 13) uvede primerjavo s pomenskim razmerjem nad- in podpomenskosti v smislu nepovezljivosti vzporednih podpomenk: »[T]ako je tudi slovenski jezik vedno le ali knjižni, ali narečni, ali strokovni, ali ...«. Vendar pa je jezik določenega pisca ali govorca lahko opredeljiv glede na vseh pet zvrstnih snopov, ki medsebojno niso izključujoči (npr. knjižna/neknjižna izbira je lahko tako praktičnosporazumevalna kot strokovna in umetnostna, govorjena ali pisna, so- ali raznočasna, mernostno večinsko nevezana (ali tudi vezana)). Torej primerjanje z vrstami iglavcev v smislu vzporedne podpomenskosti oz. heteronimije v slovnici ne ustreza.

²Prim. Škofic Guzej 1994: 571–578.

pogovoru, delno tudi v naslovu, v drugem še ožje starostno (mladostniško, najstniško) in izobrazbeno (šolsko) opredeljeni.

0.4 Tudi naslovniki se v obeh tipih besedil razlikujejo, čeprav gre pri obeh za javno objavo zaradi širše obvestilnosti, toda za različno ciljno skupino in z različnim namenom: pri prvem gre za didaktične vzorce govornih diskurzov, tj. pogovorov med dvema osebamama (ali tremi osebami), namenjene predvsem tujejezičnim govornikom in tudi učencem, pri drugem za kratka zasebna pisna sporočila svojim sošolcem, ljubljencem, prijateljem (omenjenim v besedilu), širše pa tudi vsem znancem oz. naključnim bralcem oz. »celemu svetu«, tj. bralcem revije oz. priloge, tudi z možnostjo odprtja klepetalnice oz. pohvalnih, kritičnih, soglasnih, zasmehljivih idr. odzivov (ne)naključnih posameznikov na vsebino sporočila. Zapisi konverzacije so vzorčni in abstrakcije konkretnih govornih dejanj. Zapisi SMS-ov so nadomestek telefonskih pogovorov zaradi neizpolnjenega pogoja prostorskega stika, ki pa omogočajo še interaktivne posege (ne)znanih bralcev v zasebno komunikacijo z ogovorjenimi.

0.5 Glede na prenosnik sta obe vrsti besedil enakovredni, kljub prvotnemu govornemu izhodišču prihaja pri obeh do pisne uresničitve s skupnimi omejitvami prozodičnih in paralingvističnih jezikovnih kot tudi individualnih nejezikovnih vzorcev³ in s pričakovano rabo ali izbiro specifičnih jezikovnosistemskih oz. pragmatičnih značilnosti.

0.6 Izbira jezikovnih sredstev ubesediteljenih diskurzov je v prvem primeru časovno in prostorsko pogojena in temelji na sočasni knjižni jezikovni normi z (nad)narečnimi odstopanji, ki je avtorsko individualizirana (pri Alasii kot priučnemu govorniku z italijanskimi interferencami, pri Pohlinu kot normodajalcu centralne (pred)mestne govornice, pri Šmigocu in variantno pri Primcu ter Murku pokrajinsko štajersko specifičirana), v kratkih sporočilih pa je svobodnejša, subjektivna, ekspresivna, deloma tudi prostorsko (narečno) označena ali docela oz. delno ujemalna s knjižno normo oz. vezana na slengovsko interesno področje. Obe vrsti besedil družita raba govornih fraz ter pokrajinsko različna izrazna/leksikalna izbira.

0.7 Izbira besedil odpira vprašanje o umestnosti slovenske jezikovne členitve zlasti v okviru socialnih zvrsti,⁴ kjer je kot kriterij delitve relevanten prenosnik. Ravno prenosniško nasprotje je vzpostavilo neravnovesje pri delitvi socialnih

³ M. A. K. Halliday (1989: 31) ločuje tri vrste značilnosti, ki niso zajete v besedilo: jezikovne sistematične, tj. slovnične/fonološke oz. prozodične (intonacija in naglas, ritem, upovedenje in premolki), jezikovne nesistematične oz. parajezikovne (pomenonosne variacije glasov in kretnje, kot so barva, hitrost, glasnost, obrazne in telesne kretnje), ter nejezikovne, individualne značilnosti zunaj posameznikove kontrole, ki določajo človekovo identiteto, t. i. znakovne značilnosti (»indexical features«: višina tona, resonanca, napetost, nagnjenje do določenih individualnih prozodičnih in parajezikovnih vzorcev).

⁴ O neustreznosti in kritiki tega poimenovanja prim. Kržišnik (1998: 53–55), ki meni, da tudi v aktualnih spremenjenih družbenih okoliščinah »obvladovanje in raba (ene, več ali vseh) socialnih zvrsti slovenskega jezika nista povezana s socialnim statusom nosilca, ampak predvsem z njegovo izobrazbo (obvladovanje) in z drugimi okoliščinami komunikacije (raba)« (1998: 55).

zvrsti: na ravni govornosti je možna izbira v vseh podvrstah, knjižni in neknjižni, če govorec obvlada vse, je izbira odvisna od pragmatičnih okoliščin (govornega položaja, sogovornika); na ravni pisnosti je pričakovan le knjižni zborni jezik, razen v umetnostni zvrsti. Knjižni jezik je prvotno pisni jezik, ki je »prisvojljiv«, priučen (Toporišič 2000: 15), a se lahko prenaša tudi na govorno raven, zlasti pri reprodukciji besedil, pri javnih govorcih in govornikih, v t. i. zborni obliki, njegovo nasprotje neknjižni jezik (pogovorni, narečni, sociolektalni) pa ne more biti jezik javnega/uradnega, temveč le del zasebnega pisnega komuniciranja ali zapis govora, je pa običajen v govorni komunikaciji in tudi področno specifičen. Prehodnost med obema poloma je zato enostranska, možna le na govorni ravni: knjižni vdira v neknjižnega, obratna pot ni dopustna zaradi kodifikacije – uzakonjenja prvega, ki je zato stabilnejši, omejeno spremenljiv. Kar je neknjižno je tudi nepisno, zato ne moremo govoriti o normiranem knjižnem pogovornem ali splošnopogovornem jeziku,⁵ čeprav mu je po jezikovnih prvinah bližji. Knjižni jezik je primarno pisen, neknjižni govoren, obratno je možno, a na drugotni, stilistični ravni. Jezikovna različnost se vzpostavlja glede na prenosniško delitev:

– knjižni jezik: pisno+, govorno–/(→ + (formalni, uradni položaji));

– neknjižni jezik: govorno+, pisno–/(→ + (slogovna raba, zapis govora)): pogovorni jeziki, narečja, interesne govorice, idiolekti.

0.8 Zgodovinsko je izvor knjižnega jezika v prvotni govorni uresničitvi, delno podvrženi abstrakciji zaradi etimološko pravilnejše izrazne podobe oz. širše uveljavljene rabe. V starejših obdobjih je bil knjižni jezik bolj preprežen z govornimi jezikovnimi prvinami, ki so jih pisci zaradi neugodnih sociolingvističnih okoliščin (neinstitucionaliziranosti, nedržavnosti, upravne razdrobljenosti, nejavne rabe, nedoločene norme, neuvrščeni v šolski sestav na različnih stopnjah ipd.) v različni meri opuščali ali namerno uvajali lokalne posebnosti.

1 S pragmatičnega stališča je pogovor kot osnovna oblika konverzacije neformalen klepet dveh ljudi, tj. dvogovor z vrsto topikov (tem), ki so v našem primeru omejene na vsakdanje govorne dogodke, v katerih se govorec zaradi potrebe po novih podatkih obrača na nepoznane osebe.⁶ Pri popotnem pogovoru gre za tip interakcijskega pogovora, ki temelji na socializaciji (razmerju med ljudmi) zaradi nepoznavanja predmetnosti. V drugih primerih gre za tipične govorne položaje med (ne)znanimi govorci (dvema prijateljema, gospodoma, devicama, kupcem in prodajalcem, obrtnikom (suknarjem, krojačem) ipd.). Ker govornega jezika ne

⁵ To pa ne pomeni, da je govorni jezik manj strukturiran in visoko organiziran kot pisni (Halliday 1989: 79). O razmerju med pisnim in govornim jezikom prim. Pogorelec (1965: 138–156).

⁶ Za pogovorni jezik veljajo različni kriteriji, kot so načelo sodelovanja (kooperativnosti) s 4 maksimami (implikaturami) po Griceu: kvalitete (iskrenosti), kvantitete (jedratosti), relevance (bistvenosti) in načina (jasnosti), s katerimi se sklada tudi izbira jezikovnih prvin, ki je svobodnejša, nekonvencionalna, oplaja se v stiku z drugimi jeziki, odvisna je od trenutne mode, podvržena osebni ustvarjalnosti in različnim preklapanjem: v kodih, slogih ipd. (prim. Cook 1989: 29–34, Verschueren 2000: 54).

moremo spoznavati v raznočasu, so mu najbližje vzorci pogovorov v slovenskem jeziku, namenjeni predvsem tujcem za osnovno komunikacijo z avtohtonim prebivalstvom. Družbene in kulturne spremembe so preoblikovale tudi način sporazumevanja, zato je veliko ustaljenih fraz za navezovanje stika s sogovornikom s poudarkom na načelu vljudnosti, uglajenosti, izražanja podrejenosti danes arhaičnih ali slogovno zaznamovanih in so odraz duha določenega časa.

1.1 Zapisi pogovorov ne pomenijo popolnega prenosa govornega diskurza v pisnega z vsemi govornimi posebnostmi.⁷ Zanje je značilno, da so predloge za osnovne govorne položaje in govorna dejanja, zato so splošno veljavni in uporabni v določenem času in okolju, delno izbirni glede na nekatere družbene parametre (spol, starost, družbeni status, vlogo, poklic govorcev), zato upoštevajo najsplošnejše razlike pri ogovarjanju, naslavljanju, in predstavljajo izbiro tudi pri navajanju pomensko enakovrednih ali zamenljivih izrekov oz. klišejev, upoštevajo pa tudi različno prostorsko (narečno) razslojenost jezika in različno jezikovno zmožnost (tujejezična pripadnost govorca). Časovno in prostorsko so besedila heterogena, nastala v različnih obdobjih, pred 400 oz. 150 leti (od 1607 (Alasia), 1768 (Pohlin), 1812 (Šmigoc), 1813 (Primic), 1824 (Dajnko) do 1849 (Potočnik)), zaznamovana krajevno (kraško devinsko narečje posnemajoči italijanski popotnik s svojimi interferencami (Alasia)) in pokrajinsko: kranjsko (Pohlin, Potočnik), štajersko (Šmigoc, Dajnko), kranjsko in štajersko (Primic, Murko). Služili so kot dodatno besedilo v slovarju (Alasia), učbeniku (Primic) in slovnica (ostali) za domače in tuje naslovnike, zato so zapisani pogovori dvojezični (večina z izhodiščem v tujem jeziku: italijanskem (Alasia) oz. nemškem (Primic, Murko), pa tudi v slovenščini (Šmigoc, Potočnik)) ali trijezični (Pohlin: slovensko-nemško-italijanski), razen pri Dajniku le v slovenščini.

1.2 Sledi zapisa govornega jezika v najskromnejšem obsegu imamo že v zgodnejšem obdobju slovenskega pismenstva v visokem srednjem veku v obliki pozdravne formule: *buge waz primi gralva Venus*⁸ iz ust koroškega vojvode Bernarda Spanheimskega pesniku Ulrichu von Liechtensteinskemu, zapisane okoli leta 1227 v nemški pesniški knjigi *Frauendienst*, pojavlja pa se tudi kot interpolacija v trubadurski poeziji Oswalda von Wolkensteina v pesmi št. 119 (*Bog dep' mi Bog de primi – Bis willenkum* iz leta 1416–1417.⁹ Dvojezični popotniški pogovor (Ragionamento familiare del viandante col paesano delle cose più necessarie (97–101)), ki je služil italijanskim popotnikom kot vzorec dialoga z avtohtonim

⁷ Izgubijo se podatki o časovnih in pokrajinskih glasovnih posebnostih, naglasu, intonaciji, hitrosti, glasnosti, registru, tonu, akustičnih lastnostih govora, spremljajoče nejezikovno izražanje (telesna govorica), obenem pa tudi druge posebnosti spontanega nepripravljenega govora, kot so premori, prekinitve pa tudi možni spremljevalni šumi iz okolja.

⁸ Prof. dr. T. Korošec je v diskusiji opozoril, da je tudi najstarejši diplomatski izrek in je v emblemu Fakultete za družbene vede v Ljubljani.

⁹ O tem prim. Mikhailov (2001: 55–57), ki poudarja pomembnost ponovitve po 200 letih ter meni, da »gre za (pesniški) obrazec, ki opozarja tudi na kontinuiteto pesniške tradicije« (Mikhailov 2001: 57).

prebivalstvom na poti po naših krajih, z vprašanji o poti, prenočišču, hrani in pijači, oskrbi konja idr., je zapisan leta 1607 v slovarju italijanskega servita o. Alasie da Sommaripa *Vocabolario Italiano, e Schiauo* (1607), prvem katoliškem tisku z nena-božno vsebino. Besedila z dialogi o različnih vsakdanjih temah so se pojavila spet v dodatkih slovnice in berila od razsvetljenskega obdobja dalje. Obravnavanih je šest jezikovnih priročnikov s pogovori: v *Kraynski grammatiki* M. Pohlina leta 1768 Anhang einiger gemeiner Gespräche zur Bequemlichkeit der Reisenden (188–196),¹⁰ v *Windische Sprachlehre* A. L. Šmigoca iz leta 1812 Gespräche im Umgange zur Uibung im Slowenisch Reden, und zur Erhaltung der Beläufigkeit in der Slowenischen Sprache (str. 195–236), v *Némšhko-, Slovéň/kih branjih* J. N. Primca (1813) dvakrat: III. Gespräche – Pogóvori (42–53) ter Mnogitère Vade v' govorjênju (86–122), v *Lehrbuch der Windischen Sprache* P. Dajnka (1824) v dodatku Einige Windischen Aufsätze nach dem alltäglichen Sprachgebrauche zur Leseübung und Uebersetzung für Anfänger z naslovom Neki pogovori (299–311), v *Theoretisch practische Grammatik der Slowenischen Sprache in Steiermark, Kärnten, Krain und dem illyrischen Küstenlande* A. Murka Gespräche (1843: 227–251; 1850: 184–204), v *Grammatik der slowenischen Sprache* B. Potočnika (1849) Einige der slowenischen Sprache eigenen Ausdrücke und Redensarten (Anhang. §. 92: 96–99). Za vse vzorce govorjenega jezika od 17. stoletja naprej je skupna izmenjavnost parov z vprašanji in odgovori, deloma z variantnostjo izjav tudi glede na različne sopomenske zveze in pokrajinsko rabo besedja, zato so navedeni predvidljivi dialogi tudi z več možnimi kombinacijami. Nekateri pogovori so naslovljeni, drugi le oštevilčeni.¹¹

¹⁰ V drugi izdaji iz leta 1783 so ponovno objavljeni, le z dodanimi nadvrstičnimi znamenji in redkimi glasovnimi premenami (236–245). J. Navratil v *Kurze Sprachlehre mit einer möglichst Vollständigen Rechtschreibung der Slowenischen Sprache, nebst einem praktischen Anhang* [...], Laibach, 1850, navaja med pravnimi vzorci besedil Splošna (c) vprašanja (VI–XIV) in med njimi Posamezna vprašanja in odgovori (X–XIV) z dialogom med obtožencem in izpraševalcem.

¹¹ Oblikovni in vsebinski opis navedenih pogovorov izkazuje njihovo raznolikost:

Pohlín: 6 z vrstilnimi števniki označenih pogovorov in tematsko opredeljenih: pogovori o vstajanju, jedi, vsem mogočem, o potovanju, o vprašanju in s služabniki;

Šmigoc: 42 oštevilčenih in delno naslovljenih pogovorov: 1. *Pogovor med dvéma Gospódoma*, 7. *Od zha/a*, 9. *Od vrémena*, 10. *Od spomládi ali vulétja*, 12. *Od polétja*, 14. *Od je/éni*, 17. *Od síme*, 18. *Med (dvéma) perjateloma*, 19. *Od pi/aanja*, 24. *Od /lovénskega jeska*, 26. *Med (dvéma) divízama*, 32. *Med /htazunarom ino enim ptujim*, 35. *Li tai/ ti ptuji s /ambolam*, 37. *Povablénje k' jédi (h' ko/fili)*, 38. *Govor per jédi*;

Primic: III. *Pogóvori:* 8 dvogovorov med dvema moškima, ki sta poimenovana na začetku vsakega (npr. Franze in Gregor pri I.), nato pa sta označena z začetnico: 1. *Od V/tajanja*, 2. *Jóshe ino Tóne*, 3. *Od Pi/aanja*, 4. *Od Li/stov (Pi/em.)*, 5. *Od /Stanovánja*, 6. *Lubésen proti Stári/ham*, 7. *Smé/hni Pogóvor* (tri osebe), 8. *Sprehod*;

Mnogitère Vade v' govorjênju: 22 brez naslovov (razločuje jih vodoravna črta) in 2 naslovljena: *Popótni Pogóvori* (108–116), v' *O/htarjji (v' Kerzhmi, Tabérni)* (117–122).

Dajnko: 12 oštevilčenih, tematsko in z imeni govorcev opredeljenih pogovorov: I, II. Od vstanenja; III. Od pisanja, IV. Od kositbe, V. Od žetbe, VI. Od rož (Ančika ino Jožefka), VII. Od kerčme (Gost ino kerčmar), VIII. Od povablenja na obed, IX. Od pogybljenja zdravja, X.–XII. (o vremenu).

Murko: 40 oštevilčenih pogovorov brez naslovov z nedoločeni govorcji v različnih govornih položajih.

Potočnik: brez naslovov (13 krajsih zgledov).

1.3 Jezikovna in pragmatična analiza pogovorov je pokazala, da so navedeni najbolj pogosti klišeji, ki se ponavljajo tudi še do srede 19. stoletja. Slogovno prevladuje neekonomično izražanje, ki posebej poudarja spoštljiv odnos do sogovorca (npr. *Njih prosim, naj sedejo. oz. Njih prosim tu (to) je stol.* (Š 198)¹²), veleliško obliko zaradi onikanja, za katerega je opozorjeno, da je v slovenščino prišlo po nemškem zgledu, zamenjuje sedanjik ob naklonskem členku: *Naj sedejo. – Naj se njim dopadne festi.* (Š 198), pri Primcu še z dodanim frazemom v odvisniku: *Naj se vender eno malo doli vsedejo, de nam spanja ne odnesejo (odneso).* (Pr 89). Avtorji navajajo več različnih možnosti glede na govorni položaj (*Vadlam, de je tako/de ni tako.* (M 194)), sopomenske sobesedilne ali pokrajinske izbire na besedni, skladenjski ravni, pri Primcu na vseh ravninah, npr.: *Pravijo, de je resnica – de je res.; So mi povedali. – Mi bilo povedano.* (M 194); *Ja dekliza. – Sa ref diviza. – Sa i/tino deklizh.* (Ja Mädchen.) (Š 199); *Kam tak hitro? – Kam tak hitro grejo? – Kam je tak hitro njihov pot?* (Š 195); *Né réfen. – Shalo imájo?* (Š 227); *Pojdimo (pejmo) kofit (obedvat) (vezherjat)* (Pr 89); *Sna biti (naj bo), pak jas tega vender ne verjamem (ne verjem).* (Pr 95); *V'enim hipzi (ko bi mignil, s'ozhmi trenil), bom napravljen (opravljen).* (Pr 106) ipd.

1.4 Ker se konverzacijski vzorci tematsko in številsko razlikujejo, se obravnava omejuje na po- in odzdravne fraze, zahvale, spraševanje po času in poti, ki se večinoma prekrivajo.

1.4.1 Pozdravne formule, zapisane v vzorcih pogovorov, se ujemajo z današnjimi pozdravi glede na čas v dnevu, razlike pa so v odzdravljanju, saj so dobrodošlico izražali s sklicevanjem na boga z glagoli *dati, sprejeti* (*bog daj, bog vas (s)primi*), s priporočanjem (glagolsko ali samostalniško) in izražanjem podrejenosti, uslužnosti do govorca (*njih(ov) služabnik, služevnik, hlapec, sluga; dekla, služevnica*; obratno *moja zapovednica*). Pozdravi/odzdravi v pogovorih so naslednji:

A: *V. dobro iutro Gospudar* (Buon di patrone); *P. dober vam Bug dai* (Buon di e buon'anno) (97b); *V. dober vechier M. host* (Buona sera M. hosto) (99a); *P. vam pu/tim lacco noch* (vi laschio vna felice notte) (101a); *V. vas pu/tim s'Bogo* (vi lascio con Dio) (99a); *V. Puite s'Bogo* (Andate con Dio) (97b, 101a).¹³

Po: *Dobr dan Gospud oshtir.* ®¹⁴ *Buh vas sprimè Gospud.* (189); *Sem njuh slu/habnek.* ® *Poni/hna slu/habneza.* ® *Buh vas obari.* (196); *Velike slu/hbe na vashega Gospuda.* (193).

¹² Pri navajanju so uporabljene naslednje okrajšave za avtorje pogovorov: A – Alasia, D – Dajnko, M – Murko, Po – Pohlin, Pot – Potočnik, Pr – Primic, Š – Šmigoc.

¹³ Pozdravi so navedeni tudi v posebnem razdelku *Salutationi ordinarie* na str. 19–20 v italijanskem veznem besedilu, ki vsebuje tudi napotke za rabo, z navedbo dobesednega pomena: *dobro iutro* z odgovorom *bug dai*, ali *dober vam bug dai*, tudi kot odzdrav na vsak pozdrav; zvečer rečejo *dober vechier bug dai*, podnevi *bug vas prime* z odzdravom *bug dai, bug suame, bug dai frechio*; za *bug vam pomagai* je odgovor *bug vam lumai*, nazdravljanje spremlja *poma/i vam bug* z odgovorom *bug vam zeghnai*, ki se uporablja tudi za dober tek.

Š: *Dobro jutro. – Dober dén góspod!* (Guten Morgen mein Herr!) – *Dober vezher perjatelj.* (195); *Njihov flushévník! – Njihov hlápez Góspod!* (196); *Njihov flushévník dékliza! – Mòja sapóvedniza dékliza.* (Ihr Diener Mädchen)? – *Mèni priporozheni góspod!* (Seyn Sie mir willkommen mein Herr!) (197); *Dober dén, divíza. – Dober dén deklizh.* © *Njihova dékla. [...]* – *Njihova flushévníca.* (220).

Pr: *Dobro jutro (dober juter). Dober dan (den).; Dober vezher. Lahko nozh.; Njih flushabnik (flushevník, njihov sluga), Góspod.; Bog jih šprimi.* (Seyn Sie mir willkommen). (87); *Bog te šprimi, lubi moj Peter!* (Willkommen, mein lieber Peter!) (49); *Bog jih obari (s'Bógam)!* (Gott befohlen (Adieu)!) (87).

D: *G. Dober den Lenikal!; G. Lehko noč!; K. Lehko noč tebi tydi!* (305); *G. Dobro opoldne, gospod Kerčmar!; K. Bog daj; G. Te pa srečno! Z'Bogom.; K. Srečno tydi!; G. Hvalen bodi Jezus Kristus.; K. Na veke. Amen.* (303).

M:¹⁵ *Dobro jútro – dober dán.; Dobro jutro jim Bog daj.; Dober véčer – lehko nóč.; Slúga. – Njihov služébnik, gospod.; Slúga ponižen.; Ponižno se perporočím – lepó se perporočím.; Srečno. – Zdrávo. – Z'Bógom. – Bog jih obvari.* (184); *Takó srečno, takó z'Bógom* (192).

Pot: *Dobro jutro!; Lahko noč.; Bog vas obvari! Zdravi!* (Behüte euch Gott. Lebt wohl!) (98).

1.4.2 Zahvala je izražena glagolsko (z dovršnikom *zahvaliti*, pri Alasii s tožilniško vezavo, drugod z dajalniško, lahko s kakovostno prislovno določitvijo (*lepo*)) in zelo redko tudi samostalniško ob števniku (Murko), pa tudi z izrekanjem povrnitve (plačila) pri bogu (Primic), ne pa s členkom *hvala*. Podobno tudi pozdrav v slovo izraža glagolska zveza *iti z bogom* (Alasia), tudi z izpustom glagola (Murko), ali prošnja k Bogu za obvarovanje (razen pri Alasii), pri Murku tudi z željo za srečo ali zdravje v obliki prislovov in celo pridevnika oz. povedkovnika ob izpustu vezi (Potočnik).

A: *V. vas zacualem.; P. puite s'Bogo* (Andate con Dio) (97b).

Po: *Lepu šahvalem.* (191).

Š: *Sahválím. – Sahválím njim. – Mòja hvála njim bódi.* (203); *Sahválím.* (213); *Sahválím gófpód.* (235).

Pr: *Lepo sahvalím. (Bog lonej, Bog jim plati).* (87).

M: *Távžent hválj. – Távžentkrat zahválím.* (193); *Dobro se počútim, hvala Bogú; – Dobro se imam, bodi Bog zahvaljen. Dobro, lepo zahvalím. Prav lepo zahvalím.*

1.4.3 Po času se sprašujeta enako kot danes le Pohlin in Primic, Šmigoc povprašuje po količini na napravi (*na uri*) z glagoli *biti, kazati, stati*, tako tudi

¹⁴ Dodani simbol označuje odgovor (repliko) v izmenjavnem paru, kjer v izvorniku ni okrajšav za govorca. Pomišljaj ločuje variantne možnosti fraz in je upoštevan kot v izvorniku. Med posameznimi raznorodnimi deli pogovora sem dodala podpičja. Vzporedni tujejezični odlomki so navedeni le izjemoma za primerjavo, kadar gre za podobnost ali različnost fraz.

¹⁵ Navedki so iz tretje izdaje slovnice iz leta 1850.

razlikovalno štajersko Primic s sopomenkama različnega izvora (*tekara, hodina*), Murko pa navaja količinski izraz s predlogom *ob* in *na*, temu ustrezni so tudi odgovori, ki so razen pri Pohlinu variantni.

Po: *Kolku je ura.* ® *Na vem.* (194).

Š: *Kolko je na vúri? – Na kolko vúra kashe? – Na keliko vúra stojí? – Kak stojí vúra?*
® *Pol tri. – Na pol tri.* (200).

Pr: *Kolko (kelko) je ura?; Kolko je na njih uri (tékari, hódini)?* ® *Pol dvanajstih je.* (104).

M: *Ob kólikih je? – Na kóliko vúra káže?* ® *(Ob) pol pétih. – Na pol pét.; Zdaj bo ob šestih. – Kmaló bo šest bila.* (191); *Ob kólikih imájo na svoji vúri?* ® *Ravno zdaj je ednájst odbila.* (201).

Pot: *Koliko je ura?* ® *Mende je že deset. Ravno jih bije. Deset je odbilo.* (96).

1.4.4 V popotnih pogovorih je razviden različen izbor možnih vprašanj in odgovorov, tudi pri enem piscu, glede na različne neznane podatke: sprašujejo po razdalji, smeri, času, pravem izboru poti za določen kraj. Variantnost zadeva tudi poimenovanje ogovorjenega (prijatelj, žena, fant, dekle, deklinca, dekllica). Vprašanja so direktna, sklicevalna na sogovornike ali pa jih uvajajo različni navezovalni ali performativni glagoli in vljudnostni izrazi, npr. *Sli/hte (zhujte), prijatelj, profim, povejte mi, zhe se prav pride po tej poti v' Lotmerg?*¹⁶ (Pr 113). Za srečo na poti je bila običajna fraza »srečno rajžo« pa tudi pozdrav »zbogom«, na kar nas opozarja nemški prevod. Primeri:¹⁷

A: *V. Zlouek brumen, o lepa decli/a, ie ta dober pot za it u Duin?* (97); *P. ia Gof/pud. ne Gof/pud. da ie dober. V. Colico mija fo/se do tam?; P. malo. adam inu pol.* (97a); *P. poite, ker vam Bug dai dobro pot.* (99a).

Po: *Je ta ta prava pot?* ® *Kam?* ® *Pruti Lublani? [!]* ® *Meni se sdy, de.* ® *Kolku mil je she. [!]* ® *Nartumejn Pet.* (194).; *Srezhno rajfho.* (196).

Pr: *Hozhte potovati (se hozhte na pot (na ze/ta) podat)?; Ktero pot bote vseli (kod jo bote mahnili, vdarili, po katerim potu se bote obernili)?; Zhes hribe, al po ravnim?; Kam gre/ste, rajshate, prijatelj, zhe smem prafhati?* ® *V'Efstrajh [...]* (108); *Kolko po/ht je od Gradza do Duneja?; Kolko dni hoda se rajta od Gradza do Lublane? [...]* *Kolko mil je od tukej do Praga?; Kam dershi ta pot (ta ze/ta)?; Je prav ta pot (ze/ta) v' Radgono (proti Radgoni)?; Povejte, mi, shena, (povej mi fant, dekle, deklinza, dekliza) kolko ur (kako dalezh) je she do Zela?* ®, *So she tri ure; ni vezh taka dalja.* (113).

M: *Koliko milj je tam ta?* (190); *Léhek pot – vesel pót – srečno naj potújejo.* (184).

Pot: *Kam derži ta pot?* ® *Do velike ceste.* ® *Koliko je do tje?* ® *Pol ure hoda.* ® *Z Bogam!* (Glückliche Reise!) (98).

¹⁶ Pri navajanju besedila so opuščena naglasna znamenja.

¹⁷ Gl. opombo 16.

2 Z razvojem elektronskih medijev, ki omogočajo hitro komunikacijo z možnostjo množičnega razpošiljanja, je dana možnost za razmah učinkovitega pisnega sporazumevanja (e-pošta, kratka sporočila), ki na daljavo nadomešča govorno, zato se načeloma v njem odražajo lastnosti govora, kot so spontanost, neposrednost, naravnost, individualnost ipd.¹⁸ Prostorsko nesimultan telefonski pogovor s simultano dvosmerno komunikacijo postane z objavo v reviji še časovno nesimultan, enosmeren ali dvosmeren, zasebnost prodira v javnost, izjave posameznikov postajajo dostopne vsem zainteresiranim (kot v elektronskih klepetalnicah). Za spoznavanje in analizo sociolekta mladih, ki vsebuje tudi narečne interference, nam nudijo sicer tematsko omejeno gradivo, razvidna pa je tudi različna stopnja poknjizenosti.¹⁹

2.1 Zbrani SMS-i različnih vsebin s 13–16 rubrikami ((F.B.I s pismi učencev s šol), ljubezenski, prijateljski, šolski, čestitke, opravičila, slavni, stiki, (wanted, web), verzi, maja, problem, menjalnica, vici, razni) iz različnih navedenih krajev oz. brez krajev so kratka sporočila, ki (si) jih mladi pošiljajo in zaupajo javnosti v prilogi *(Frko)LINK_a mesečne revije *(Frka).²⁰ Številčno najmočnejši so ljubezenski SMS-i in verzi (slovenski, hrvaški, angleški in v drugih jezikih).

2.2 Jezikovne posebnosti se kažejo na vseh ravneh. Glede na ustaljene tipe besedil so SMS-i izrazno racionalni, ekonomični, zato vsebujejo okrajšave, so pa tudi veliko bolj sproščeni, nekonvencionalni tako v izbiri koda kot na ravni pravopisa, glasovne podobe, skladenjske zgradbe in izbire besedja.

2.2.1 V mladostniških sporočilih pa tako kot v slengu mladih prihaja do **menjavanja kodov**, različne izbire med jeziki in socialnimi zvrstmi. Zamenjava jezika (slovenski – neslovenski, večinoma angleški) obsega celo besedilo (npr. v ljubezenskih izjavah z naslovnikovim imenom (in podpisom): *i love you (so much); i love mare 4ever!*); *j'ai t'aime, volim te, ti amo per sempre* idr.,²¹ največkrat pa v istem sporočilu pisec prehaja iz enega jezika v drugega tako, da navaja v angleščini (citatno ali po izreki) določene besede, zveze, stavke, ki so del slengovskega besedja: *big, friend, friendica, ful(l), happy/heppy, hot, kiss, cute/kjut, kul/cool, life/lajf, please/plis, sorry/sori, the best, z backstega; anci, i miss you!; tadej i love you. Za vedno tvoja macka ti pa moj pes. imejte se vsi salovcari cool; erik & nina loves 4ever kero tele je pa za luno; nehi zajebavat! understand?!?!; en big*

¹⁸ D. Crystal (2001: 42–43) navaja za elektronsko pošto načela govornega in pisnega jezika, ki večinoma veljajo tudi za SMS-e.

¹⁹ D. Crystal (2001: 228–231) ravno ob tej zvrsti ponazarja takojšnje jezikovne posledice razvoja tehnologije. Majhnost ekrana in omejenost prostora (ok. 160 znakov) in majhna tipkovnica je vzbudila razvoj okrajšanega jezika kot v virtualnem svetu in klepetalnicah. V devetdesetih letih je proizvodnja mobilnih telefonov razvila službo kratkih sporočil. Crystal navaja tudi številčne in starostne podatke rasti in tematsko pogostnost (po podatkih Mori/Lycos UK survey septembra 2000).

²⁰ Pregledane so številke od avgusta 2002 do novembra 2003, zlasti rubrike z ljubezenskimi sporočili, verzi in čestitkami. Na začetku izhajanja revije leta 2001 so obsegale le pol strani, od leta 2002 od 30 do 50, z izjemo zadnjih dveh letošnjih števil, ki jih imata le 15.

²¹ V verzih nastopa poleg angleškega jezika (med tujimi še srbohrvaščina, včasih še nemščina, italijanščina, redko španščina idr. Tuji jezik lahko izbirajo tudi neslovenski sporočevalci, česar se iz podpisov ne da razbrati.

poljubcek; pa en **big** kiss ti posiljam, **plis** napis ker **klas** si, **i love u!**; sem **ful in love** da mi je res **full bad** brez tebe, ti si mi **ful** kjut; **be happy and enjoy your life**; **who tha(!) fuck** posila mesg-e 4 me? idr.

V čestitkah se za rojstni dan pojavi včasih angleški leksem, v izvornem zapisu ali z več možnostmi glasovne prilagoditve oz. z okrajšavo, voščilna fraza v angleščini redkeje (večinsko je slovenska): *happy birthday*, za 17. *birthday*, za tvoj *brzdej*, *brsdej*, *brzdj*, *brzday*, *bd.*, *happy roj. dan*, *r. d.*; vsi, ki boste meli rojstni dan: *happy birthday* (maj 2003: 10).

2.2.2 Ena osnovnih značilnosti te besedilne vrste je tudi menjavanje kodov znotraj jezikovnozvrstnih podsistemov: knjižnega, ki še vedno prevladuje – pogovornega jezika – narečja s prvinaми slenga (sociolekta) v določenih sporočilih ali v enem samem (npr. le z določeno glasovno prvino): *ej jasna mikulic! Be tuj z meof kaj mejla! Se san noure na tejbe! Laci (brzi); Ej maja?! Pusti tij pixija pri meri, ka ma un ze diklino, pa tau je moja best frendica! ci nesces ka bi se ti kaj zgodilo, ga pusti pri meri!* (Murska Sobota); *ge te man fejest rad pa znan ka va inauk odila. I love you* (Murska Sobota); *ge mislen ka znas sto san ge zatau me pozove. I love you. Posiljam ti nesteto poljubov* (Murska Sobota); *ce mi bi biu kdo tok prijazn, da b mi lohk predstavu zbacnika, bi bla ful heppy* (Ljubljana); *ti si tuk luskan da te ze kr gledat nemorm vec! Med nama nebo nikoł nc k ti vrjetn nocš ce sploh ves kera sm? Kdor ga pozna nj mu pokaze** (Domžale); *sori kr sm te skusala spremenit! Nism se zavedala d te mam rada zarađ tvoje drugacnosti* (Hrastnik); *dobr ves kaki prasec si, kr tistga pa ti nem nikoł odpustila, kar si mi v yucei naredo. Dobr ves kaj* (Maribor); *si mi dobr. Ful mega je blo w pondeljek, ki ste prsli na skofije igrat proti nam. nism se vidla vecjih carjev od vas* (Izola); *jst sm pa zalublena u enga k nav nikoł vec moj se kr mislm nate! Skoda da nikoł vec nav kokr takrt* (Jesenice); *mislte da je jej lepo? Ni? Ne poznam je dobr a slisla sem o njej – smil se mi – puste jo pr mir!* (Ormož); *folk donš je tocn 3 mesce odkar se je ena zvezdica poslovila od ns* (Koper); *reku bi rad, da so u po. najlepší pari* (Postojna); *rt bi puvedu celmi vesolji, d ljubm petro zalr* (Postojna); *zkej mu tu dejls? Js te se zmjr lubm soncek mwj! Prwsm dej me tud ti, k brez tjebe j mwj lajf brezveze! Ninchy* (Ajdovščina); *ej, prizlce s temi svojm najbulse sjore u vrtejbi, kej misliste da n vjmo, da si posiljeste sama smse* (Vrtojba). *smsji ces pakazat kuk se ti je** za petreti ne uspija, ka si nam sam pakazau, de je se nisi pazabu!* (Spodnja Idrija).

2.2.3 Slog sporočil je jedrnat, zgoščen, blizu telegrafskemu, zanj so značilne dogovorjene ali ustaljene okrajšave tipičnih besednih in stavčnih zvez, leksemov, skupin grafemov, izrabljajo fonetično vrednost številskih in drugih splošnih simbolov, zlasti je običajna raba angleških uveljavljenih okrajšav iz medmrežnih pogovorov²² s števkami 2, 4, 8, navajanja le začetnic pri imenih ali tipičnih besednih

²²D. Crystal (2001: 85) navaja listo okrajšav v Netspeak pogovorih, med katerimi bi našli le redke v naših SMS-ih, npr. *4e*: for ever, *X!* za žensko, *Y!* za moškega, ostalih pa ne. Jožica Narat mi je posredovala tudi zloženko kot del navodil za Mobitelove uporabnike *Slovenski kratkopis. Slovarček mini slovenščine*, za

zvezah. V SMS-ih v tem mladi še ne pretiravajo in okrajšujejo le tipične zveze, tako da besedilo ostaja razumljivo, npr.: *lp* 'lep pozdrav', *4ever*, *r. t. m. /r.t.m./rtm* 'rad(a) te imam', *r.d.* 'rojstni dan', *ltn!*, *5ra*, *p3* 'Petra-i', *ql* 'kul', *4u* 'for you', *pr8* 'prosim', *sk8arka*, & 'in'; *gr8* 'great', *msge* 'message'. Nasprotno slogovno sredstvo so ponavljanja besed ali fraz, npr. 10-krat ponovljeni *ljubim te pa se nestetokrat ljubim te; vse vse vse naj naj naj* (pri čestitkah) ipd.

2.2.4 V besedilih niso upoštrevane nekatere **pravopisne zakonitosti** (velika začetnica) in črkopis – zaradi prilagoditve telefonski tipkovnici brez slovenskih znakov za č, ž, š črkovno ne razločujejo šumevskih pripornikov od sičniških (individualno je š zapisan z nemškim *sch* ali angleškim *sh*, č s *ch*). Fonem *v* ne glede na alofone je redko pisan tudi z *w*.²³

Za kratka telefonska sporočila je značilna brezbrizna raba ločil, tj. večje ali manjše opuščanje pisave vejice, saj najdemo SMS-e s pravilno stavo, s šolskimi napakami ali zaznamovanjem le končnih ločil, npr. *oj! ej ce gre kdo na gim vic in bo mugoce moj bodoci susolc al pa susolka ndj(!) mi poslje kksn SMS al pa puklice na [...] bomo mal puklepetal!* (jun. 2003: 15); *bilo je lepo dokler je trajalo, ko sva koncala si mi obljubil prijateljstvo a vedel da se ne bi obneslo!* (isto: 20). Grafično izstopanje se kaže v rabi zvezdic med črkami, podvajanju ali množenju zvezdic, ločil ali istih črk. Klicaj in vprašaj sta zelo pogosta in lahko razmnožena, poudarjata določen izrek, besedo, podobno tudi črke, npr.: *i love you !!!; sanel in jasna????; A we kdo ce je to resnica????????; Ne spet no!!!!!!!!!!!!!!! Neeeeeeeeeeeeee!!!!!!!!!!*. Zvezdice so znak za ločevanje in vidno izstopanje, za poljube, cenzuro nekaterih črk pri kletvicah na koncu sporočila, npr. *m*a*r*j*a*z*l*j*u*b*i*m*r*e* tvoja suzana, i*love*u*!!; p**o**p**o**i**l**o**v**e**y**o**u** !!!!!!!!!!!; **s**i**m**i**; pi***; je**; tvoja m*, *zurerke*; vezaj nastopa v besedilu ali na koncu pred podpisom (*-kr ena*), tri pike označujejo navedeno besedilo, lahko nadomeščajo druga (ne)končna ločila (*da bos ziher vedo ... kak te mam rada ...* (Maribor). Dvo-*

kar se ji lepo zahvaljujem. Vsebuje kratice in kratkopisne besede, nastale na podlagi krnjenja cele besede razen začetnice ali dveh/treh začetnih črk in sklapljanja povedi (izreka) v eno besedo. Razloži nam, »[k]aj je kratkopis« (poudarja duhovitost in praktičnost takih oblik), kdo so izumitelji (ameriški študentje z neznanjem jezika, ki so pisali po pravilu »piši kot misliš, da se napiše«). Priporočene so poslovenjene oblike, z znaki, kot se uporabljajo v slovenščini (*SoX* – Sokrat, ne »štumfi«, *U3 te s5 pokličem*, na *Xko* – jutri te spet pokličem, na kratko). Ob najpogostejši kratici *LP* so omenjene še druge male prijaznosti (npr. *BJZ* – babica je zakon, *LD* – lep dan, *HV* – hvala, *LS* – lepo sanjaj idr.), ki so lahko tudi dvopomenske (npr. *TZH* – tvoja zlata (ali: zblojena) hči), pa tudi neprijetne resnice (*PM2* za *PMPM* – pusti me pri miru idr.). Najosnovnejše okrajšave zadevajo sporočanje (npr. *KK* – kliči kasneje, *TT* – telefoniraj takoj, *BBC* – baterija bo crknila, *SNS* – sem na skretu). V seznamu 47 kratkopisnic so tudi slengovske (npr. *pvtk* – pojdi v tri krasne, *nc* – nimam cajta, *MADAM* – mater, a veš da mam mačka). Poudarjena je skrb za slovensko rabo okrajšav (tudi z zbiranjem in objavo najbolj domiselnih). Za glasovno pošto je zahtevan knjižni jezik, ker sintetizator prepozna le te besede, kratkopisnice pa razveže. Od okrajšav se pojavljajo v gradivu le *rtm* – rad te imam in *LT* – ljubim te.

²³ Npr. *jst b p rada woschla wse wse wse wse najbolj nini, my bst friend [...] sj wesh [...] welik zdravja, sreche, uspeha [...] predwsm pa ljubezni* (jun. 2003: 12).

pičje in oklepaj pomenita razpoloženski simbol smejka: :) = ☺, ki je tudi okrajšava za veselje: *sm :) ka si koncno doma* (sept. 2002); *ful sm :) da sm tvoja* (avg. 2002, 5).

2.2.5 Glasoslovne posebnosti izvirajo iz izbire različnih kodov. Če bi iskali skupni imenovalec za izrazno stran pogovornega jezika na različnih koncih Slovenije, bi ugotovili, da se iz določenih neknjižnih sporočil delno da razbrati narečno pripadnost na glasoslovni in leksikalni ravni, pa tudi po posameznih oblikoslovnih in skladijskih posebnostih. Med 15 sporočili iz Murske Sobote (avg. 2002) jih je polovica narečnih z nekaj slengizmi: npr. *benek s. iz m. sobote si fejst, fejst lusen. Pa fajne laseke mas!*; v enem prihaja do vnosa angleške glagolske zveze s knjižnim zaključkom: *ge mislen ka znas sto san ge zatau me pozove. I love you. Posiljam ti nesteto poljubov*; eden vsebuje le angleško ljubezensko izjavo, drugi so knjižni, dva delno s pogovornimi (osrednjimi, zahodnimi) značilnostmi. Med novogoriškimi so od 24 le 4 knjižni, stopnja narečnosti pa je različna: npr. *dej konc Borutu kr te vara, ce ne vjs. pras ga kdo je tina. By: ena k ti ce doro; i love you! Ti si mi ful vsec! Eden k hodi na isto o.s. ku ti.*

Skupen glasovni pojav neknjižnih sporočil iz različnih krajev je nezapisovanje polglasnika, ki pa ni dosledno niti v enem besedilcu: *dober – dobr, pr miru – nameru* (jun. 2003). Samoglasniški upad (v kratkih in nenaglašeni zlogih), ki se delno prekriva z govorjeno podobo besede, je lahko posledica krajšega pisnega načina v tovrstnih besedilih. Opazne so znane redukcije nenaglašeni samoglasnikov iz pogovornega jezika, npr. *i-ja* v vzglasju in izglasju, oz. nedosledno nezapisovanje polglasnika, sicer je upoštevan knjižni zapis (gl. še primere pod 4.2.1.2), npr.: *ob tebi sm spoznal kako je ce ljubis in si ljubljen; zakaj me noces poslusat, ko ti govorim, da te ljubim? js²⁴ ne zdrzim brez tebe, ker te ljubim in ne vem kak ti naj to dokazem.* (Brezovica); *Kaku kej? Upam, d se mate fajn ter da ste lepo prezivel tele (pre)kratke pocitnice. Pred pocitncam je na nasi sol med puncami kar brbotalo od pricakovanja, ali se bo [...]* (dalje knjižno) (OŠ Trebnje).

2.2.6 Kratka sporočila opredeljuje tudi raba slenga s tipično **leksiko**, prevzeto iz angleščine, nemščine, s preklapljanji iz knjižnega izražanja v pogovorno s slengovskimi besedami, frazami oz. obratno, npr.: *se mi zdi stupidity, fosilasti prfoksi, v tvoj lajf, ful dobre volje, ful te mam rt, ti si ful zakon, dbest frend, ful bi se rada zalizala, ve ste carke, škoda keša, ful ste sexy, ful cajta sva že frenda, najboljsa faca, nehite se zezat, luka, a ti dogaja, mi rulamo, osmarji ga rolamo 'vladamo', vsi deci na nasi soli ste total debili* (jun. 2003) ipd.

2.2.7 Subjektivna izbira jezika/jezikov in jezikovnih sredstev pogojuje tudi različne ravni ali sloge, od vulgarnega, pogovornega, slengovskega, knjižnega do pesniškega, npr.: *pi*** ti materna, kdo si posilja msge?! Spizdi nekam. Kolk let mas?! 3? manj? se bojis, d ti bom prevzela vasjo? Dej, bejz spat; Ti si tak srcek, d ni*

²⁴ Osebni zaimek za 1. osebo ednine v imenovalniku, ki se pojavlja pogosto v vlogi poudarjanja, je zapisan na različne načine: ob knjižnem *jaz* je prevladujoče *jst* (tudi Maribor poleg *jaz*), *jest, jes, jz, js*.

vecga! jst te mam ful rada! Me mas tut ti kej? ce ga kdo pozna, naj mu tu pokaze! oglas se kej v frki! srcica j. (avg. 2002); *alen k. vsak moj dih je namenjen tebi, vsaka moja beseda se prebuja v tebi, vsaka moja misel misli le nate, moje srce pa zivi le zate!* idr.

2.2.8 Iz zgoraj navedenega ugotovimo, da **skladenjska zgradba** ni vedno ekonomična, ljubezenski SMS-i prehajajo od gole izjave ljubezni ali pozdrava do bolj zapletenih stavčnih zgradb. Večina povedi je zaradi dialoškosti in vzklíčnosti drugoosebnih.

Pozdrav nadomesti tretjeosebno pripovedovanje z glagolom pozdravljanja ali samostalnikom: *pozdravljam natasko; Pozdrauljam(o); jst bi sam pozdravla [...]; ja rada bi puzdravla [...]; en lep pozdrav, pozdravck celi gimnaziji; pozdravcke za ajci.* Izjava kot trditev je lahko podana v pripovedni ali vprašalni obliki, npr.: *danijel je u inge.* (jun. 2003); *milos in ales sta najbolj sexy muceka.; Kdo pozna [...]?; Kej mi lahko kdo pove [...]?* Izjavo v 3. osebi često izraža performativni glagol povedati, npr.: *celemu svetu bi rada povedala, da noro ljubim [...]; ej jest morm neki povedat. Jest se nism pozabila na mojga bivsiga!; jz bi pa sam povedala [...]; vsem prjatlom zelim [...]; reku bi rad, da so [...]; iz sk loke vam sporocam da je ana u anisa!; oj! jaz bi pa rada povedala [...].*

2.3 Klasična **besedilna oblika** z nagovorom kot v pismih ni več tipična (npr. *dragi miha k.*), pogostejša je pri verzih kot odgovor »pesnika« na komentarje ali odziv na poslane verze (npr. *draga natja; draga sad poison*) (jun. 2003). Tudi pogovorno pozdravno ilokucijsko formulo nadomešča često zvalniško ime (in priimek) ali vzdevek, splošnejše občno ali prebivalsko poimenovanje, tudi v kombinaciji z medmetom, npr. *agnes, matej blatnik, tjasa rus, dejan k., pikec moj, srci; ej, folk, pobje, punce; domzalcanke pa studlanke; ej, grega* itd.

2.3.1 Pozdravi so slengovski, tj. tujejezični in medmetni, npr.: *ahoj, alo (alo, alo), aloha, bok (redko), cao (folk), cau, cav, caw, cawcy, ciao, ciaw, ciawci, ej, ej cau, ej ti, ejga, ejla, eloha, hai, haj, hay, halo, hej, (h)ello(w), hey, hi, hoj(la), hy, ja, jo, o, oj, o(j)la, ow, saus, zivjo (folk), ej zabarke neumne; ej, ti; ej nadja, ejla folkci, ja, Mateja, nadomešča jih vprašanje: kak ste kej, wassup! 'kaj je', individualno saos, sieg heil* itd.

2.3.2 Zaključki so pogovorni, slengovski pogosto z medmetom *ajd(e)*, frazemski ali jih sploh ni: *ajd; (ajde) mej(te) se!; ajd hip hoparka, ajde folksy fajn se mejte!; folk, botte fajn; uzivi(te); stay cool; cao (cao); cau bau; pa pa; oglas se kaj; cmok; lupcka; kissy; pa en kiss na tvoj sex fris; ostanite se naprej taki; ostan se taka; i love (yo)u.* Na koncu je naveden podpis, ki je pravo ime, vzdevek, začetnica, šifra, simbol ... oz. se sporočilo konča brez podpisa ali nedoločeno, npr.: ime s svojilnim zaimkom v 2. ali 3. osebi: *tvoja maja, tvoj biwsi, tvoja xxy, tvoj m.; tvoj maco; vecno tvoj marko, vedno tvoja janja, ki te ljubi; vase picke; njegova carka; tvoj, tvoja n...!, tvoja punca j....!; tvoja mala (albanka); vzdevek: hrcek, crkle, muca, motorist,*

*sexboy, terminator, »bratovscina«, bar kava, lovergirl, crna/jokajoča kri, romeova julija; #karl#, sk8erka, sovraznica, *angel one*, skrivna obozevalka; cefurka, tolminc, catezke (redko); s šifro, simbolom: xx, xyxx, ****, 000, eowy, jst; z začetnico: g.; p.; by(:) + ime/ vzdevek/simbol ...: by m., x; by: lepotec, cebelca, c'belca; by: xxx, by ona; by lubi; by: pinkica; by: o lej jo; by tvoja gostja; by: kokola; by: zablujena; from: no; s stavčno zvezo z glagolom vedeti brez razkritja istovetnosti sporočevalca: mislm de se na rabm pudpisat k ves kera; sj ves kdo; tk ves kdo; kr ena, kr tk ena; tvoja upam, da ves kera!; by upm d vs kdo; sj ves who; guess who ipd.*

Viri

- Gregorio ALASIA DA SOMMARIPA, 1607: *Vocabolario Italiano, e Schiauo*. In Vdine. V: *Slovar italijansko-slovenski, druga slovensko-italijanska in slovenska besedila*, 1979. Ljubljana, Devin-Nabrežina, Trst.
- Peter DAJNKO, 1824: *Lehrbuch der windischen Sprache. Ein Versuch zur gründlichen Erlehnung derselben für Deutsche, zur vollkommeneren Kenntniß für Slowenen*. Grätz.
- *(Frko)LINK_a, 031.388,444, priloga revije *(Frka), d.o.o. Salomon. Avgust 2002 do oktober 2003.
- Anton MURKO, ²1843, ³1850: *Theoretisch practische Grammatik der Slowenischen Sprache in Steiermark, Kärnten, Krain und dem illyrischen Küstenlande*. Grätz.
- Marko POHLIN, ¹1768, ²1783: *Kraynska grammatika*. Laybach.
- Blaž POTOČNIK, 1849: *Grammatik der slowenischen Sprache*. Laibach.
- Janez N. PRIMIC, 1813: *Ném/hko-, Slovéń/ke branja*. V Ném/hkim Gradzu.
- Anton Leopold ŠMIGOC, 1812: *Windische Sprachlehre*. Grätz.

Literatura

- Guy COOK, 1989: *Discourse*. Oxford University Press.
- David CRYSTAL, ³1991 [1980]: *A Dictionary of Linguistics and Phonetics*. Oxford; Cambridge, Massachusetts: Blackwell.
- David CRYSTAL, 2001: *Language and the Internet*. Cambridge University Press.
- Joan CUTTING, 2002: *Pragmatics and Discourse*. London, New York: Routledge.
- Michael A. K. HALLIDAY, 1989: *Spoken and written language*. Oxford University Press.
- Simona KRANJC, 2003: Jezik v elektronskih medijih. *Obdobja 20. Slovenski knjižni jezik – aktualna vprašanja in zgodovinske izkušnje*. Ur. A. Vidovič Muha. Ljubljana: Filozofska fakulteta. 435–446.
- Erika KRŽIŠNIK, 1998: Socialna zvrstnost in frazeologija. *34. seminar slovenskega jezika, literature in kulture. Zbornik predavanj*. Ur. E. Kržišnik. Ljubljana: Filozofska fakulteta. 53–69.
- Nikolai MIKHAILOV, 2001: *Jezikovni spomeniki zgodnje slovenščine*. Trst: Mladika.
- Breda POGORELEC, 1965: Vprašanja govorenega jezika. *Jezikovni pogovori*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

- Breda POGORELEC, 2003: Slovenski knjižni jezik – norma in življenje. *Obdobja 20. Slovenski knjižni jezik – aktualna vprašanja in zgodovinske izkušnje*. Ur. A. Vidovič Muha. Ljubljana. Filozofska fakulteta. 203–208.
- Francesca PRIDHAM, 2001: *The Language of Conversation. Intertext*. London, New York: Routledge.
- Andrej E. SKUBIC, 2003: Mesto standardnega jezika v jezikovnem repertoarju posameznika. *Obdobja 20. Slovenski knjižni jezik – aktualna vprašanja in zgodovinske izkušnje*. Ur. A. Vidovič Muha. Ljubljana: Filozofska fakulteta. 209–226.
- Jožica ŠKOFIC GUZEJ, 1994: O oblikovanju slovenskega pogovarjalnega jezika. *Slavistična revija* 42/4. 571–587.
- Jože TOPORIŠIČ, 2000: *Slovenska slovnica*. Maribor: Založba Obzorja.
- Jef VERSCHUEREN, 2000: *Razumeti pragmatiko*. Ljubljana: *cf.
- Jana ZEMLJARIČ MIKLAVČIČ, 1999: Slovenščina kot drugi/tuji jezik: zgodovina. *Slavistična revija* 47/2. 245–260.